

Акмен І. Р.

Харківський національний університет будівництва та архітектури
(вул. Сумська, 40, Харків, 61002, Україна; e-mail: inna.akmene@gmail.com)

АРХІТЕКТУРНА ПРОСВІТА У СЕРЕДОВИЩІ УКРАЇНСЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ ЕМІГРАЦІЇ (20–30-ті рр. XX ст.)

Розглядаються питання архітектурної просвіти у колі художньої еміграції, а також ініціативи архітекторів з утворення та становлення українських мистецьких гуртків, громадських товариств та наукових інституцій за межами України.

Ключові слова: архітектура, художня еміграція, українська ідентичність, публіцистика, архітектурна просвіта громадськості.

Вступ. Досвід професійних архітекторів, громадських товариств та наукових інституцій за межами України у справі збереження культурно-мистецької пам'яті є цінним підґрунтям для створення та розгортання сучасної української ідентичності. Українська ідея, за декілька хвиль еміграції (1870; 1922–1939; 1947–1961; 1991) відтворивши традиційні та модерністські образи українського народного зодчества, посіла чинне місце у загальносвітових мистецьких процесах. В еміграційному середовищі сформувалось коло енергійних особистостей, готових прокласти шлях до джерел культурного та громадського буття. Визначною стала діяльність архітекторів В. Січинського, С. й О. Тимошенків, В. Кричевського.

Фестивалі, тижні, виставки та бесіди реалізували наявну потребу української громади в обговоренні та розповсюдженні смаку до української етнічної культури, її течій та історичних нашарувань. Поза батьківщиною джерелом досвіду про українську ідентичність слугувала, по-перше, громада навколо церкви. З перших часів еміграції й громадської діяльності І. Волянського та розпочатої ним справи будівництва української церкви будівництво українських храмів на нових землях стало стрижнем, навколо якого стверджувалася українська спільнота та формувалась архітектурна традиція. По-друге, тема сакралізації стильових характеристик українського будівництва поширювалась у колі українських інституцій – мистецьких осередках, на-

укових товариствах з дослідження української культури, виданнях суспільно-культурного спрямування.

Архітектура діаспори стала скарбницею професійних цінностей й джерелом для їх відновлення та розвитку в Україні. Завдяки поширенню масових закладів, публікацій в пресі, українська діаспора зберегла український стиль в сучасній архітектурі, який потребує подальшого глибокого дослідження.

Аналіз публікацій. Про діяльність українських архітекторів, що залишили Україну після знищення державності у 1919 рр., про їх просвітницький рух зі створення української ідентичності у складі наукових та громадських інституцій поза межами батьківщини, згадується у працях С. Наріжного [1], В. Павловського [2], К. Кричевської-Росандіч [3], Ф. Заставного [4], Р. Галишича [5], А. Бориса [6], В. Рубан-Кравченко [7], Р. Яців [8] та на сторінках ювілейних видань [9; 10]. Окрему групу джерел становлять наукові та публіцистичні матеріали, що розглядають творчість архітекторів у суспільній рефлексії сучасників, передовсім із середовища української діаспори. Ці роботи, особливо праці О. Тимошенка [11], Ю. Шевельова [12], Т. Геврика [13] М. Німціва [14], В. Куцевича [15], Р. Кюнцлі [16], дають розуміння соціальної щільності архітектурної діяльності, яка була своєрідним українським осередком за найтяжчі часи існування української культури, а тому її надбання є джерелом для аналізу та подальших досліджень.

Результати дослідження. Осередки української ідентичності у світі з кінця XIX сторіччя склалися в міцні та чисельні шари українських мігрантів, які покинули батьківщину внаслідок депортацій, етнічного та релігійного пригнічення, вони умовно поділяються на східну й західну діаспору. Маючи свої громадські установи, науку, шкільництво, пресу та видавництва, українські установи та українська публіцистика поза батьківщиною намагалися утримувати в середовищі мігрантів високий рівень етнічної культури й самобутності, починаючи від усвідомлення свого походження до намагань зберегти за кордоном надбання української культури у різних її проявах.

Традиції українознавства, закладені М. Драгомановим та його гуртком, почали розбухувати європейський світ із другої половини XIX ст. [17]. Як видатний діяч української культури, член Паризького етнографічного суспільства, Британського наукового суспільства, засновник української друкарської справи в Женеві (типографія «Громада», 1877 р.), М. Драгоманов тривалий час мешкав в Європі, і як людина різнобічного обдарована, розпочав розбудову своїх світоглядних позицій з ідей романтизму, а згодом сформував ідею спроможного соціального руху в історії. За його теорією, осмислення минулого – умова й складова становлення громадської свідомості та наукової картини світу. Цей соціокультурний акцент М. Драгоманова, сприйнятий від просвітницької теорії Ф. В. Й. Шеллінга про історичну місію народу з великою ідеєю, спирався на визнаний пріоритетним еволюційний шлях просвіти й вивчення історії.

Значний історичний доробок про українську культуру на початку XX ст. склали дослідження М. Грушевського [18], Д. Дорошенка [19], В. Винниченка [20], Д. Антоновича [21], В. Щербаківського [22], М. Біляшевського [23], пугівники, спогади й щоденники: В. Січинського [24], Є. Чикаленка [25], В. Винниченка [26] Б. Грінченка [27]. Наукові праці й європейська громадська діяльність видатних наддніпрянських науковців мала значний вплив на західно-

українське життя, а з початку XX ст. українці доволі широко розпочали створювати в інших країнах свої громади, адаптуючись в нових умовах з метою збереження традицій та етнічної культури.

Український Вільний Університет (УВУ), заснований у Відні в 1921 році (з часом перенесений до Праги), сформував потужні професорські кола з українських й західних науковців. Так, син історика, археолога, громадського діяча Поділля, професора Українського державного університету в Кам'янці (1918–1920) Юхима Йосиповича Січинського – Володимир Січинський у 1923–1926 рр. для здобуття кваліфікації та наукового ступеня в УВУ слухав лекції Д. Дорошенка, Д. Антоновича, В. Біднова, О. Мірчука, В. Щербаківського. Навесні 1926 р., по закінченні університету і складанні іспитів, він був промований радою УВУ 26 травня 1927 р. доктором філософії зі спеціальності історія мистецтва. За спогадами С. Наріжного, В. Січинський у 1936 році був обраний членом німецького товариства Й. Гутенберга. Він же входив в 1937 році у склад комісії для впорядкування чеського відділу на міжнародній виставці в Парижі. Для своїх дослідів з історії мистецтва В. Січинський одержав 1927 році одну з п'яти стипендій міжнародного інституту інтелектуальної співпраці в Женеві [28]. Залишок часу від різного роду просвітницьких справ він присвячував архітектурній практиці (рис. 1). Його проект української православної церкви у канадському м. Вінніпег у 1948 році отримав на конкурсі другу премію.



Рис. 1. Український православний собор Святої Софії у Монреалі. Арх. В. Січинський, 1926 р.

Серед дослідницьких праць В. Січинського в галузі архітектури першою публікацією стала стаття «Громадські будинки», що була надрукована в кам'янецькій газеті «Село» у 1918 році [29]. На його рахунок близько 300 мистецтвознавчих праць з українського мистецтва та архітектури, серед яких найважливіші за своїм науковим та просвітницьким значенням – книга «Українське дерев'яне будівництво і методика його досліджень» (Прага, 1926, 1936) та альбом «Monumental Architecture Ukraine» (Прага, 1940; Франкфурт, 1947; Нью-Йорк, 1956), що містить 64 таблиці та 360 малюнків, виконаних автором, а також «Українські орнаменти історичні» (1943, 1946), «Українські орнаменти народні» (1943, 1946), «Орнаменти в історичних стилях» (1943, 1946). Яскраве кольорове видання «Українське ужиткове мистецтво: Ткацтво–Вишивки–Вибійки» (Франкфурт, 1947) вийшло чотирма мовами: українською, англійською, французькою та німецькою. Надалі його ґрунтовну працю – «Історія українського мистецтва» про українську архітектуру надрукує у 1956 році Наукове товариство ім. Шевченка в Америці разом з Українською вільною академією наук в США. Це глибоке й всебічне дослідження продовжує попередні дослідження існуючих та зруйнованих архітектурних пам'яток не тільки в Україні, а й розглядає архітектуру українців поза її межі – в Чехії, Словаччині, Польщі, Румунії, США і Канаді. Педагогічний доробок В. Січинського у студіях УВУ складають його праці та навчальні посібники: «Конспект історії всесвітнього мистецтва», «Стилі. Альбом», «Українська архітектура», «Що таке стилі в мистецтві», «Вступ до українського краєзнавства», «Орнаменти в історичних стилях», «Малярство старокнязівської доби», «Українське мистецтво», «Українське народне мистецтво», «Дерев'яне будівництво», «Українські орнаменти (історичні, народні)». Для старших класів української гімназії в Празі автор видає «Вступ до Українського краєзнавства» з хрестоматією для читання «Чужинці про Україну», де у передмові зазначає суттєвий стан повсякденної історії України: «Поруч

з історичними документами і пам'ятками минувшини, мемуари, записки, ітінерари та інші писання сучасників відтворюють більш живо і рельєфно саме життя, а не лише сухі факти, наслідки, відгуки, що попадали, часом зовсім випадково, на пергамені та інші писані пам'ятки» [30]. Хрестоматія Січинського була настільки популярна, що роком пізніше вийшла у Львові як додаток до журналу «Літопис Червоної калини» (рис. 2).



Рис. 2. В. Січинський. Чужинці про Україну. Хрестоматія для читання учням старших класів. Додаток до журналу «Літопис Червоної калини», 1938 р.

Невгамовний просвітницький дух В. Січинського після 1940-х років вів його до тривалих переїздів з українознавчими лекціями по світу. У рубриці «Майстри українського мистецтва» видавництва «Євшан-зілля» в 1957 році в Торонто виходить бібліографічний покажчик: «Володимир Січинський: архітектор, мистець–графік, мистецтвознавець, дослідник», де автор тексту додає: «... коли Василь Кричевський при співпраці видатного історика проф. Михайла Грушевського зробив великий мистецький зрив в Україні – Володимир Січинський, особливо своїми мистецтвознавчими і науково–дослідницькими працями отворив широко брами святині української культури і показав світові велич української духовності – культури й мистецтва. Цим він проломив грубі льоди заскоружності й ігнорантності, з якими інші народи світу підходили до здобутків нашого духа» [31].

В склад покажчика входить реєстр друкованих праць Володимира Січинського з мистецтва і культури за 1918–1958 та його архітектурні проекти (рис. 3–6).

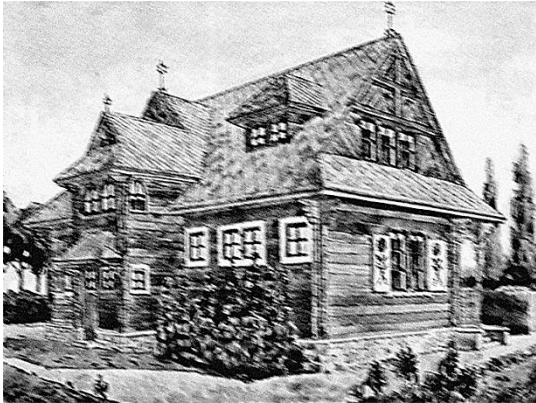


Рис. 3. Проект вілли К. Сокальського у Празі. Арх. В. Січинський, 1941 р.

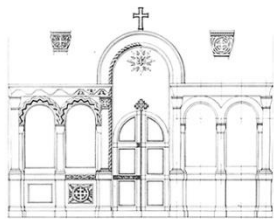
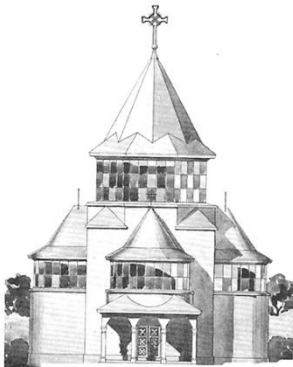


Рис. 4. Проект церкви-пам'ятника. Арх. В. Січинський, 1958 р.



Рис. 5. Проект вілли Д-ра Ганківського в Коломні. Арх. В. Січинський, 1935 р.



Рис. 6. Проект п'ятибанної церкви, нагороджений на архітектурному конкурсі у Вінніпезі, 1949 р. Арх. В. Січинський, 1958 р.

Не менш цільна та значна для української еміграції постать Сергія Прокоповича Тимошенка, архітектора, що творив на ниві відновлення української традиції в архітектурі поряд з В. Січинським у Празькому осередку української діаспори.

Шлях до переосмислення ідентичності з українським світом студент Інституту цивільних інженерів у Петербурзі почав з осмислення українських форм громадського життя. Це остаточно визначило інтереси молодого людини, і вже під час студій він брав участь в активному процесі формування українського студентського гуртка «Громада», надихаючись ідеями культурно-освітнього життя Санкт-Петербурга. Поряд з К. Широцьким, С. Тимошенко займається розробкою українського стилю, композиційні основи якого згодом стали основою формоутворення новітнього модерну Харківського осередку.

Перебуваючи у Харкові, С. Тимошенко займався архітектурною практикою й

широкою громадською діяльністю в чині губерньського комісара. У липні 1920 року йому довелося брати участь у перемовинах та підписанні угоди між урядами Української Народної Республіки і Республіки «Кубанський край» про визнання незалежності обох українських держав і співробітництво та взаємодопомогу між ними. На території Республіки «Кубанський край», де розгортались процеси східної еміграції, С. Тимошенко звів будівлі вокзалів в українському стилі (рис. 7).



Рис. 7. Залізнична станція «Ведмидовка» Краснодарського краю. Арх. С. Тимошенко, 1912 р.

З 1921 р. під час мешкання у польському Львові, С. Тимошенко працював у майстерні «Ян Левинський», а потім – у бюро «Польського будівельного товариства», де виконав кілька проектів громадських і приватних архітектурних комплексів (рис. 8), проекти церков св. Андрія в Клепарові (1926 р.), Св. Андрія Первозванного на Левандівці (1924 р.), Храм Успіння Пресвятої Богородиці (рис. 9) в сел. Мразниці поблизу Борислава (1929 р.). У Луцьку, будучи головою Православного товариства ім. Петра (Могили), він будує в 1937 році в сел. Прилуцьке, Ківерцівського району церкву св. Йоана Хрестителя (рис. 10), дерев'яну Покровську церкву в Бронниках на Волині (1923–1928 р.).

В 1922 році з ініціативи історика і мистецтвознавця Миколи Голубця у Львові виник «Гурток діячів українського мистецтва» (ГДУМ), до якого входили П. Холод-

ний, О. Новаківський, архітектори В. Січинський, О. Лушпинський, С. Тимошенко. Гуртківцям вдалось влаштувати чотири художні виставки (рис. 11), у 1926 р. започаткувати фаховий часопис «Українське мистецтво» і видати три числа журналу (рис. 12) та видрукувати серію окремих видань під тією ж назвою. Головне ж завдання ГДУМ полягало в об'єднанні провідних українських мистецьких сил – і не лише в Галичині, а й за її межами. З цією метою члени Гуртка налагодили контакти з багатьма відомими художниками, які працювали або навчалися у Парижі, Берліні, Ляйпцігу, Варшаві, Кракові, Перемишлі та інших містах [32].

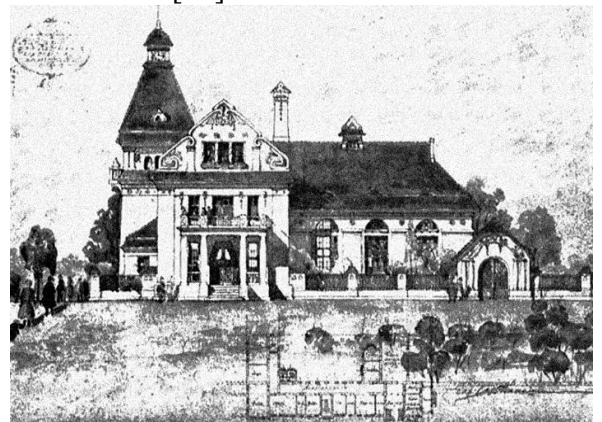


Рис. 8. Проект містечкової ратуші. Арх. С. Тимошенко, 1920–ті рр.



Рис. 9. Проект церкви Успіння Пресвятої Богородиці в сел. Мразниці поблизу Борислава. Арх. С. Тимошенко, 1929 р.

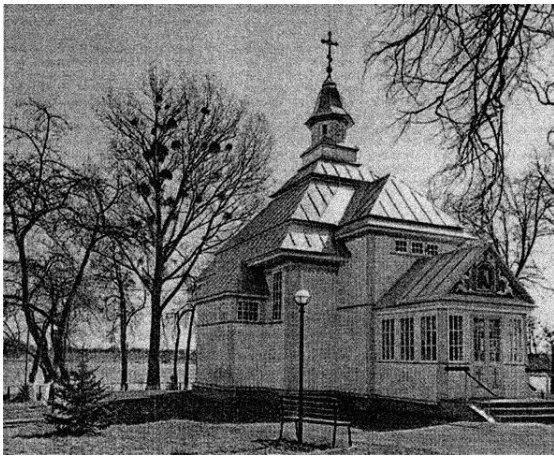


Рис. 10. Церква св. Йоанна Хрестителя в сел. Прилуцьке, Ківерцівського району. Арх. С. Тимошенко, 1937 р.



Рис. 11. Афіша виставки ГДУМ. Львів, 1926 р. Худ. В. Січинський



Рис. 12. Журнал ГДУМ «Українське мистецтво». Львів, 1926 р. Обкладинка роботи А. Коверка

Празький осередок української діаспори, мабуть єдиний у своєму роді, має значне місце в громадській та професійній діяльності С. Тимошенка, де він поряд з В. Січинським пробив свій шлях поза межами батьківщини. В період між двома світовими війнами Прага та курортне містечко Подебради перетворилися на справжній центр української культури, науки і освіти, притягуючи до себе науковців й українську молодь. Саме тут в 1921 році був створений «Чесько-Український Комітет допомоги українським та білоруським студентам» (ЧУК) у забезпеченні їх безкоштовною освітою, а в Подебрадах з моменту відкриття Української Господарської Академії в 1922 році, студентство зорганізувало цілу низку фахових товариств та кілька станових академічних організацій з видавничим органом, друкарнею та й літографувальнею (рис. 13).

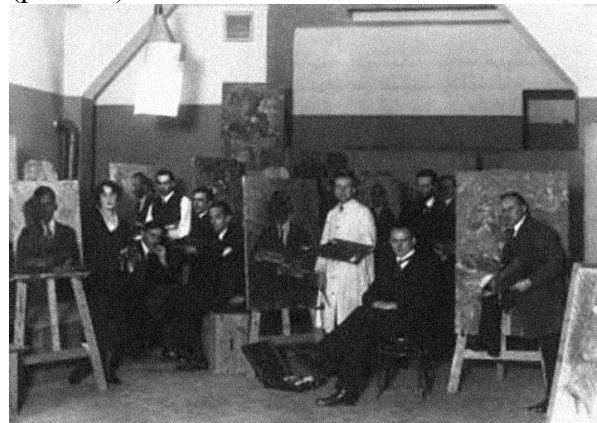


Рис. 13. Українська студія пластичного мистецтва. Прага, 1925 р.

В Українській Господарській Академії С. Тимошенко з 1924 року викладає архітектуру та сільськогосподарське будівництво, видає технічні посібники та лекційний матеріал [33], згодом стає деканом Інженерного Факультету, а потім – Ректором Академії (1927–1928 та 1928–1929 рр.).

Підтримавши ідею Д. Антоновича, у 1927 році С. Тимошенко разом з ним започаткував Українську студію пластичного мистецтва у Празі, також він мав вплив на створений восени 1927 року у Варшаві при Українській студентській громаді мистецький гурток «Спокій», який об'єднував не тільки передову частину українських студентів та випускників Академії мистецтв, а

й вихідців із Наддніпрянської України, Галичини та Волині (рис. 14). До гуртка входили й студенти інших мистецьких закладів Варшави – Міської школи прикладних мистецтв та малярства, Школи образотворчого мистецтва ім. Герсона, художньої школи. У складі гуртка С. Тимошенко очолював архітектурний відділ.

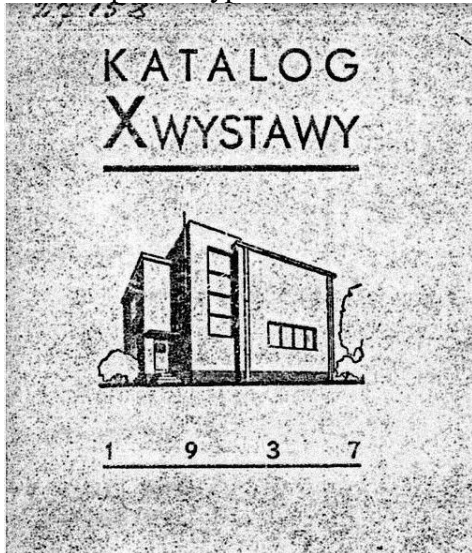


Рис. 14. Каталог X виставки гуртка «Спокій». Арх. Л. Маслов. Варшава, 1937 р.

До осередку американських емігрантів С. Тимошенко приєднався за сприяння молодшого брата Володимира у 1946 році [34], будучи вже емігрантом в складі післявоєнної хвилі 1950–х рр. Сергій син Олександр став головним архітектором Вашингтонського метро, зводив хмарочоси в Нью-Йорку та обирався першим очільником Товариства українських інженерів Америки (1953–1954), яке у співпраці з Українським технічним товариством Канади дотепер влаштовує міжкrajові з'їзди українських інженерів.

Від 1950–х років у середовищі українських архітектів, що опинилися на чужині, дух просвітництва та громадської активності почав згасати. Основним засобом спілкування між колишніми майстрами професійного цеху стали публікації у пресі, факти в яких не завжди відповідали дійсності. Так виникла заочна суперечка між молодим архітектором Олександром Тимошенко та вже сивим Василем Кричевським. Готуючи матеріал до квартального часопису «Вісті Товариства Українських інженерів в Америці», О. Тимошенко ставить

питання: «Хто ж будував Полтавське земство?» [35], і неточна відповідь на нього коштувала талановитому подвижнику початку ХХ ст. надто дорого.

Висновки. Левова частка творчої спадщини українських емігрантів 20–30–х рр. ХХ ст. становить собою своєрідний феномен у новітній історії української культури ХХ ст. Від початку 20–х років європейське суспільство на два десятиліття стає епіцентром українського мистецького руху. До цього процесу доклали зусиль чимало визначних особистостей, які створили перші українські громадські об'єднання, загальноукраїнську наукову школу з питань мистецтвознавства та його українського обличчя, професійну пресу, приєдналися до міжнародних процесів з виставкової та конкурсної практики.

Завдяки розробці програм соціальної ідентифікації та чисельним українським інституціям (інститут допомоги студентам, суспільних ініціатив тощо) та розвинутій мережі українських видань українська діаспора зберегла український напрям у сучасній архітектурі, який потребує подальшого глибокого дослідження.

На сьогодні архітектурна спрямованість української діаспори залишається скарбницею професійних цінностей і джерелом їх відновлення в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Наріжний С. Українська еміграція: культурна праця української еміграції у період між двома світовими війнами / Симон Наріжний. – Прага: Knihtisk, 1942. – 336 с.
2. Павловський, В. Василь Григорович Кричевський: Життя і творчість: Монографія / В. Павловський. – Нью-Йорк: Вільна Академія Наук у США, 1974. – 316 с.
3. Кричевська–Росандіч, К. Мої спогади / К. Кричевська–Росандіч. – К.: Родовід, 2006. – 208 с.
4. Заставний, Ф. Д. Українська діаспора (розселення українців у зарубіжних країнах) / Ф. Д. Заставний. – Львів: Світ, 1991. – 120 с.; Заставний Ф. Д. Східна українська діаспора / Ф. Д. Заставний. – Львів: Світ, 1992. – 176 с.
5. Галишич Р. Я. Монументально–декоративне мистецтво українських церков за-

- рубіжжя ХХ ст., дис. канд. мистецтвознавства / Р. Я. Галишич. – Львів, 2002. – 186 арк.
6. Борис, А. Вплив творчості Радослава Жука на розвиток сакральної архітектури Західної України в період кінця ХХ – початку ХХІ століть: дис. канд. архіт.: спец. 18.00.01 «Теория и история архитектуры, реставрация памятников архитектуры» / Андрій Михайлович Борис. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2017. – 224 с.
 7. Рубан–Кравченко, В. В. Кричевський і українська художня культура ХХ століття: Василь Кричевський / В. В. Рубан–Кравченко. – К.: Криниця, 2004. – 704 с.
 8. Яців Р. Олекса Шатківський та український мистецький гурток «Спокій». Матеріали до історії українського мистецтва 1920–1930-х років / Р. Яців. – Львів, 2013. – 67 с.
 9. Пропам'ятна книга з нагоди золотого ювілею поселення українського народу в Канаді 1891–1941 [Уложена українськими католицькими священиками під проводом свого єпископа]. – Йорктон: Накладом єпископського ординаріату з печатні «Голосу Спасителя», 1941. – 338 с.; Українці в світі. – Мельбурн: Фортуна, 1995. – 404 с.; Зарубіжні українці / С. Ю. Лазебник (кер. авт. кол.), Л. О. Лещенко, Ю. І. Макар та ін. – К.: Україна, 1991. – 252 с.
 10. Ukrainians Abroad [offprint from Ukraine: a Concise Encyclopaedia] / Volodymyr Kubi-jovyyuĭ; Prepared by Shevchenko Scientific Society. – Canada: The Ukrainian National Association, 1971. – 172 p.
 11. Тимошенко О. Українська архітектура у ХХ столітті // Вісті Товариства Українських інженерів в Америці. – 1952. – № 1/23. – С. 2–8.
 12. Шевельов Ю. Про церкви Радослава Жука / Ю. Шевельов // Сучасність. – Мюнхен: SVOBODA PRESS. – 1986. – Ч. I (241). – С. 53–63.
 13. Геврик, Т. Українські храми в Північній Америці // Пам'ятки України. – 1990–1991. – № 4–1. – С. 8–13.
 14. Німців М. Д. Традиція архітектури українських церков // Альманах УНС [Jersey City – New York] = ALMANAC of the Ukrainian National Association. – 1982. – С. 71–82.
 15. Куцевич, В. В. Храмування в поселеннях української діаспори: історія і сучасність // Будівництво України. – 2004. – № 10. – С. 21–28.
 16. Кюнцлі, Р. Пилип Ру (Рух): пошуки національної ідентичності в сакральній архітектурі української діаспори / Р. Кюнцлі, А. Степанюк. – Львів: Вісник Львівського національного аграрного університету, 2014. – Вип. 15. – С. 143–149.
 17. Драгоманов М.П. Чудацькі думки про українську національну справу / Михайло Драгоманов. – 3-тє вид. – Київ: [Криниця]; Друкарня А.І. Гросмана, 1913. – 159 с.
 18. Грушевського М. Про старі часи на Україні: Коротка історія (для першого початку). – К.: АТ «Обереги», 1991. – 104 с.
 19. Дорошенко Д. Історія України: 1917–1923 / Д. Дорошенко. – Нью-Йорк: Булава, 1932. – 450 с.
 20. Винниченко, В. Відродження нації [в 3 ч.] / В. Винниченко. – Київ–Відень, 1920. – Ч. 1. – 348 с.
 21. Антонович Д. Українське мистецтво: конспективний історичний нарис / Д. Антонович. – Прага–Берлін: Видавництво Нова Україна, 1923. – 12 с.
 22. Щербаківський В. Орнаментация української хати / Вадим Щербаківський. – Рим: Видання «Богословії», 1980. – 46 с.
 23. Біляшівський М. Українське народне мистецтво / Микола Біляшівський; передм. М. Р. Селівачов; переклад О. О. Старова; упоряд. О. О. Савчук. – Харків: Видавець Олександр Савчук, 2017. – 168, [6] с.
 24. Чужинці про Україну = Foreign Voices on Ukraine: вибір з описів подорожів по Україні та інших писань чужинців про Україну за десять століть / Володимир Січинський. – 5-тє вид. – Авгсбург: Вид. Петра Павловича, 1946. – 118 с.
 25. Чикаленко Є. Щоденник (1907–1917) / Є. Чикаленко. – К.: Темпора, 2011. – 480 с.
 26. Винниченко, В. Контрасти / В. Винниченко. – Харків: Держ. вид-во України, 1925. – (Бібліотечка художньої літератури).
 27. Словарь украинского языка [собранный редакцией журнала «Киевская старина»]: в 4-х т. / Б. Д. Гринченко. – Киев, 1907. – Т. 1. – 494 с.
 28. Наріжний С. Українська еміграція. Прага, 1942 – 372 с.
 29. Січинський В. Громадські будинки // Село (Кам'янець–Подільський). – 1918. – №36–37. – С.17–20.
 30. Січинський В. Чужинці про Україну. – Авгсбург, 1946. – 118 с.

31. Кейван, І. Володимир Січинський: архітектор, мистець-графік, мистецтвознавець, дослідник / Іван Кейван. – Торонто: Євшан-зілля, 1959. – Ч. 2. – 80 с.
32. Тимошенко, С. Будівельні матеріали, їх властивості, досліди та виготовлення / С. Тимошенко // Видання «Видавничого товариства» при «Українській Господарчій академії». – 1924. – 236 с.
33. Тимошенко, С. Будівельні матеріали, їх властивості, досліди та виготовлення / С. Тимошенко // Видання «Видавничого товариства» при «Українській Господарчій академії». – 1924. – 236 с.
34. Корсак, І. Борозна в чужому полі: роман / Іван Корсак. – К.: Ярославів Вал, 2014. – 224 с.
35. Тимошенко О. Українська архітектура у ХХ столітті // Вісті Товариства Українських інженерів в Америці. – 1952. – № 1/23. – С. 2–8.

Акмен І. Р. АРХИТЕКТУРНОЕ ПРОСВЕЩЕНИЕ В СРЕДЕ УКРАИНСКОЙ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ЭМИГРАЦИИ (20-е – 30-е гг. ХХ в.). Профессиональный опыт украинских архитекторов, деятельность общественных организаций и научных институтов за пределами Украины в деле сохранения культурно-художественной памяти, является ценным материалом для исследования и утверждения роли украинской идентичности в современном мире. Украинская идея, перенесенная за рубеж несколькими волнами эмиграции (1870; 1922–1939; 1947–1961; 1991), воссоздал традиционные и модернистские образы украинского народного зодчества, заняла должное место в общемировых художественных процессах. В среде эмиграции сформировался круг энергичных личностей, проложивших путь к культурному и общественному возрождению украинской нации. Определяющей стала деятельность архитекторов В. Сичинского, С. и О. Тимошенко, В. Кричевского. Фестивали, недели украинской культуры, выставки и беседы реализовали имеющуюся потребность украинской диаспоры в обсуждении и распространении вкуса к украинской этнической культуре, ее течениям и историческим наслоениям. Вне Родины источником украинской идентичности стало, в первую очередь, общество вокруг церкви. Со времен первых лет эмиграции и общественной деятельности И. Волянського и начатого им дела строительства украинской церкви, в дальнейшем строительство украинских храмов на новых землях стало

стержнем, вокруг которого утверждалось украинское общество и формировалась архитектурная традиция. Во-вторых, сама тема сакрализации стилиевых особенностей украинской архитектуры распространилась в кругах украинских эмигрантов, формируя своеобразный феномен социальных институтов – художественных центров, научных обществ по исследованию украинской культуры, изданий общественно-культурной направленности.

Архитектура украинской диаспоры стала для нее источником профессионального вдохновения и назидания будущему поколению архитекторов в Украине. Благодаря распространению публикаций в прессе, украинская диаспора сохранила украинский стиль в современной архитектуре, который требует дальнейшего глубокого исследования.

Ключевые слова: архитектура, художественная эмиграция, украинская идентичность, публицистика, архитектурное просветительство общественности.

Akmen I. R. ARCHITECTURAL ENLIGHTENMENT IN THE UKRAINIAN ARTISTIC EMIGRATION ENVIRONMENT (THE TWENTIETH – THIRTIETH YEARS OF THE XX CENTURY.) The experience of professional architects, public associations and scientific institutions outside of Ukraine on the activities for creating cultural and artistic memory is a valuable basis for the creation and expanding of modern Ukrainian identity. Over the periods of emigration (1922–1939, 1947–1961, 1991), the Ukrainian idea having recreated the traditional and modernist images of Ukrainian folk architecture, took an active place in the global artistic processes. In the emigration stream a community of vigorous individuals formed which were ready to pave the way to sources of cultural and social being. The activities architects of V. Sichynskyi, V. Krychevskyi, S. and O. Timoshenko have become determining.

Festivals, weeks, exhibitions and talks brought to life the Ukrainian society existing need in the discussion and spreading of taste to the Ukrainian ethnic culture of its currents and historical layers. Outside the homeland, the experience of Ukrainian identity was, first of all, the community around the church. From the first days of the immigration and social activities I. Volianskyi and the business of the Ukrainian church construction that he started, in the future – the stream of construction of Ukrainian churches on new lands became the core around which Ukrainian society was established and an architectural tradition was formed.

Secondly, the theme of sacralization of style characteristics of Ukrainian construction was spreading among Ukrainian institutions as well as socio-cultural publications, art centers, scientific societies of the Ukrainian culture researchers.

Diaspora architecture has become a treasure trove of professional values and a source for their restoration and development in Ukraine. Thanks to

publications in magazines, the Ukrainian diaspora has preserved the Ukrainian style in modern architecture, which requires further indepth.

Key words: architecture, art emigration, Ukrainian identity, journalism, public architectural education.

DOI: 10.29295/2311-7257-2018-91-1-54-60

УДК 72.01

Данилов С. М.

*Харьковский национальный университет строительства и архитектуры
(ул. Сумская, 40, Харьков, 61002, Украина; e-mail: smd66@i.ua)*

ИНФОРМАЦИОННО-НАКОПИТЕЛЬНАЯ МАТРИЦА АНАЛИЗА ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ И РАЗВИТИЯ ГОРОДА КАК ОТКРЫТОЙ ДИНАМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ

В статье излагаются принципы впервые разработанной информационно-накопительной матрицы анализа функционирования и развития города как открытой динамической системы. Путем мониторинга динамических процессов, происходящих в городе, указанная матрица позволяет выявить иерархическую систему протекающих процессов по оценке силы их влияния на город. Это в свою очередь дает возможность определять срочность и важность принятия необходимых решений, избежать ряд системных ошибок, способных критически повлиять на ситуацию в городе и спрогнозировать основные показатели развития города, потенциально опасные для его стабильного существования. Разработан интуитивно понятный графический интерфейс матрицы, позволяющий оптимизировать управление и восприятие большого массива данных о городе.

Ключевые слова: город, динамика, развитие, функционирование, кризис, система.

Постановка проблемы. Тренд развития современной архитектуры – представление о городе как динамической системе, все элементы которого связаны через процессы своей жизнедеятельности. Множество вызовов, стоящих перед нашей цивилизацией обусловили острую необходимость оптимизации функционирования городской среды. Необходимость существенного снижения антропоморфного давления города на окружающую среду и ряд ресурсных и экономических кризисов заставляют города оптимизировать процессы своей жизнедеятельности. Данное направление фиксируется во все более жестком экологическом и энергетическом законодательстве [1].

Уязвимость города как динамически развивающейся системы проявляется в различных критических ситуациях, которые возникают в результате изменений внешней среды, экономических условий,

научно-технического прогресса и др. Отсутствие представлений о городе как сложной динамической, саморазвивающейся системе, функционирующей в пространстве и времени, привело к ряду крупных системных ошибок в архитектуре. Причиной совершенных ошибок в анализе и проектировании такой системы стало многократное усложнение принципов ее функционирования и невозможность в некоторых ситуациях опираться на тысячелетний опыт накопленный прошлыми поколениями архитекторов [2, 3].

Попытка эмпирического поиска путей решения кризисных ситуаций в такой сверхсложной системе как современный город заранее обречена на провал. В условиях существующих явных и скрытых взаимосвязей между практически всеми аспектами жизнедеятельности города больш-